

Park-šuma Čikat – prirodno blago Lošinja

izlaganje na Sedmom hrvatskom znanstveno-stručnom skupu
o urbanom šumarstvu, Vinkovci 2025.

Christian Gallo

Hrvatske šume d. o. o., UŠP Buzet

Zbog svojih dvojnih svojstava, onih šume i parka, park-šume predstavljaju vrlo primamljive površine za boravak, često vrlo zanimljive povijesti nastanka koja je uglavnom u visokoj korelaciji s razvojem turizma. Jedan od reprezentativnih primjera je park-šuma Čikat na otoku Lošinju. U ožujku 2025. Grad Mali Lošinj svečano je obilježio 140. godišnjicu turizma. Jedna od glavnih tema svečanog obilježavanja bila je park-šuma Čikat, odnosno područje Čikata koje je u razvoju lošinjskog turizma odigralo bitnu ulogu. U sklopu proslave organizirana je panel rasprava naslova *Park-šuma Čikat – prirodno blago Lošinja: Izazovi upravljanja i vizije za budućnost*. U panel raspravi sudjelovali su Grad Mali Lošinj, Turistička zajednica Grada Malog Lošinja, turistička tvrtka Jadranka, JU Priroda i Hrvatske šume UŠP Buzet.

Samo godinu dana nakon dolaska prvih turista (prvim turistima smatraju se 1885. dr. Conrad Clar i njegov sin koji se

došao oporaviti nakon teške bolesti) na poticaj dr. Schrötera koji je vršio razna istraživanja na otoku, osnovano je Turističko društvo, nakon čega je ubrzo osnovano i Društvo za poljepšavanje i pošumljavanje Malog Lošinja. Potonje Društvo narednih je godina bilo vrlo aktivno u pošumljavanju Čikata te su brojke zasađenih sadnica navodno ubrzo dosegle nekoliko stotina tisuća. Time je počelo uspješno oblačenje golog krša u zelenu boju. Najveća zasluga za službeno proglašavanje Lošinja 1892. klimatskim lječilištem, a posljedično i turističkim središtem, pripada Ambrozu Haračiću koji je svoj cijeli život posvetio proučavanju klime i vegetacije Lošinja.

Park-šuma Čikat proglašena je više od stoljeća nakon svog početka, 25. studenog 1992., na površini od, kako stoji u Odluci skupštine općine Cres – Lošinj, cca 226 ha. Alepski bor, vrsta koja je korištena u pošumljavanju, nije autohtona

Pomlađena površina i preostala stara stabla alepskog bora na mjestu većeg broja vjetroizvala

vrsta na Lošinj, no zbog svojih pionirskih svojstava predstavljala je najpogodniju vrstu za pošumljavanje kamenjara. Pionirska su svojstva omogućila alepskom boru naknadno spontano širenje i osvajanje novih površina. Isto je uočljivo na zračnoj snimci iz 1968. godine, na kojoj sjeverni dio današnje gusto obrasle park-šume čine pašnjačke površine. Rezultat sadnje i spontanog širenja alepskog bora danas su raznodobne kulture alepskog bora, kako i stoji u važećem Programu zaštite, njege i obnove šuma za gospodarsku jedinicu Park-šume Lošinja (2023. – 2032.) koja obuhvaća malo više od polovice površine park-šume, 120 hektara u vlasništvu Republike Hrvatske kojima gospodari trgovačko društvo Hrvatske šume, UŠP Buzet, Šumarija Cres – Lošinj. Za ovo područje trenutačno nema važećeg programa za gospodarenje šumama privatnih šumoposjednika. Svih šest odsjeka u prvom i pet odsjeka u drugom odjelu, na koje je podijeljena površina park-šume kojom gospodari javni šumoposjednik, čine uređajni razred šuma posebne namjene, sekundarne namjene zaštite zemljišta, raznodobne kulture alepskog bora. Važno za napomenuti je da se u šest odsjeka u drvnjoj zalihi uz alepski bor pojavljuje i hrast crnika i/ili ostala tvrda bjelogorica. Ni u jednom odsjeku nije propisan etat, a od ostalih propisanih radova samo je u dva odsjeka propisano protupožarno čišćenje sastojina.

S obzirom na visoku dob alepskog bora u pojedinim dijelovima park-šume, postavlja se pitanje kako na gospodarenje utječe činjenica da nema propisanih sječa u svrhu pomlađivanja, odnosno stvaranja/širenja pomladnih jezgara. Može se zaključiti da Program zaštite, njege i obnove šuma ne dozvoljava obnovu šuma.

Kako je područje park-šume bilo i ranije obuhvaćeno programima gospodarenja (i prije proglašenja 1992.), zanimljivo je proučiti je li desetljećima ranije bilo propisanih sječa. U Šumsko-privrednoj osnovi gospodarske jedinice Čikat važenja od 1963. do 1972. bila je propisana sječa. Zanimljiv je kratak i jasan tekstualni dio „gdje god su nastale progale bilo utjecajem čovjeka bilo prirodnim putem, nalazimo pomlađene grupe vitalne, ali često preguste. Iz toga izvlačimo zaključak: Bor kao heliofitna vrsta uspješno se obnavlja u grupimičnoj i skupinastoj strukturi, te to u budućnosti treba da bude akcenat smjernica budućeg gospodarenja”. U sljedećim programima, važenja od 1978. do 1987. i od 1993. do 2002. nema propisanih sječa, dok se u programu važenja od 2003. do 2012. propisuje sječa za drugo polurazdoblje, no ona potom nije propisana u sljedećem programu važenja od 2013. do 2022. U tom programu u kontekstu sječa zanimljivi su izdani uvjeti zaštite Ministarstva zaštite okoliša i prirode 2012. i 2014. Naime, u uvjetima zaštite prirode koje je u listopadu 2012. izdalo Ministarstvo zaštite okoliša i prirode između ostalog stoji da „u smjernicama gospodarenja za park-šumu potrebno je propisati samo nužnu doznaku i sječu stabala radi održavanja, uz uklanjanje suhih grana sa dubećih stabala koja izravno mogu ugroziti posjetitelje i materijalnu imovinu te po potrebi propisati radove njege i **obnove na**

malim površinama”. Postupak donošenja predmetnog programa bio je prekinut te u nastavku postupka, dvije godine kasnije, odnosno 2014., Ministarstvo zaštite okoliša i prirode ponovo izdaje uvjete zaštite prirode u kojima se više ne spominje obnova na malim površinama. U sljedećem, trenutačno važećem i već spomenutom Programu zaštite, njege i obnove šuma za gospodarsku jedinicu „Park-šume Lošinja” važenja od 2023. do 2032. također nema propisanih sječa, barem ne onih u svrhu obnove. Naime, Rješenjem Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije dopušteno je uklanjanje trulih, nestabilnih, bolesnih, oštećenih, jako nadvijenih stabala ili dijelova stabala.

Ostaje nejasno zašto uvjeti zaštite brane obnovu na malim površinama. Naglasak je pritom na malim površinama. Kako su svi odsjeci Park-šume Čikat opisani kao raznodobne sastojine, obnova se može propisati i na dijelu površine odsjeka. Na mjestima pojedinačnih ili skupnih vjetroizvala kao posljedica nevremena (primjerice, krajnji sjever park-šume) sastojina se prirodno/spontano pomlađuje. To su pomladne jezgre koje bi trebalo širiti, odnosno uklanjati pojedinačne preostale stare alepske borove. Isto tako se na pojedinim mjestima podstojno razvila autohtona vegetacija zajednice hrasta crnike čiji razvoj ovisi o količini svjetlosti, odnosno gustoći stabala/krošanja alepskih borova. Sukladno tomu, i

Pomlađena površina i preostala stara stabla alepskog bora na mjestu većeg broja vjetroizvala

Razvijena autohtona vegetacija pod krošnjama alepskog bora

ove bi pomladne jezgre trebalo širiti. Bilo bi to najbolje što bi se moglo učiniti za biološku raznolikost, stabilnost i otpornost sastojina park-šume.

Sada već davne 1990. godine profesori Matić, Prpić i Rauš u znanstvenom članku „Model za njegu i obnovu park šume Čikat na Lošinju” također pišu o obnovi na malim površinama, odnosno krugovima. Tada zasigurno nisu slutili da će birokracija uskratiti obnovu.

U Zakonu o zaštiti prirode za park-šume stoji definicija da su to prirodne ili sađene šume, veće bioraznolikosti i/ili krajobrazne vrijednosti, koje su namijenjene odmoru i rekreaciji te da su u park-šumi dopušteni zahvati i djelatnosti koje ne narušavaju obilježja zbog kojih je proglašena park-šumom. Zahvat koji pomlađuje i osnažuje sastojine te im povećava biološku raznolikost ne može narušiti obilježja zbog kojih je park-šuma proglašena.

Obnova šuma podrazumijeva sječu na koju javnost uglavnom ne gleda blagonaklono. No, u ovom slučaju taj problem izostaje, jer je više puta, čak i iz nešumarskih krugova, odaslan jasan stav o „*potrebi sječa jer je šuma stara*”. Isto je rečeno u više navrata i na prije spomenutoj panel raspravi. U jednom dopisu lošinjskog gospodarskog subjekta stoji da „*stabla stara više od stotinu godina propadaju, mnogima istječe rok trajanja, šuma je debelo nagrižena, a novog pošumljavanja nema*”.

Dakle, prisutno je opće suglasje o potrebi obnove i pomlađivanja borovih sastojina park-šume. Usprkos tomu, birokracija ostaje čvrsta poput neosvojivog bastiona. Barem dvije sile zasigurno su jače od birokracije i od starih alepskih borova – nevremena koja su sve češća i potkornjak koji je skriveno prisutan u park-šumi i vreba prvu priliku pokazati svoju moć. Niti jedno od tih dvaju zala ne želimo na Čikatu. Ono što želimo je mješovita, pomlađena i fiziološki vitalna park-šuma.

(Pre)zrele sastojine alepskog bora

Zeleni plašt park-šume čini vizualni identitet Malog Lošinja